



International Journal of Social Sciences

Caucasus International University
Volume 3, Issue 1

Journal homepage: <http://journal.ciu.edu.ge/>

DOI: <https://doi.org/10.55367/TEUN9656>



The enforcement system in Georgia and the current challenges

Nino Gogelashvili¹

PhD student, Caucasus International University

ABSTRACT

This study examines the role of enforcement in the context of the Georgian judiciary's history, including its stages of development and current issues. When discussing the justice system, it is critical to focus not just on the court's ruling but also on the enforcement phase. Fair enforcement in a timely manner is crucial to the successful functioning of the system, which is manifested first and foremost in the fairness and transparency of the process. The existence of a judicial system is inextricably linked to the successful enforcement of judgements.

The goal of enforcement, its evolution, and a private bailiff institute are discussed in this study. The article responds to whether Georgia's existing system is in line with international standards.

Keywords: *Transit potential, Logistics, Tariff policies, Regulations, Legislation.*

¹ gogelashvili@gmail.com

სააღსრულებო სისტემა საქართველოში და დღევანდელი გამოწვევები

ნინო გოგელაშვილი
დოქტორანტი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ა ბ ს ტ რ ა ქ ტ ი

წინამდებარე ნაშრომში საუბარია ქართული სამართლის ისტორიაში აღსრულების როლზე, საქართველოში სააღსრულებო სისტემის განვითარების ისტორიასა და დღეს მის წინაშე არსებულ გამოწვევებზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მართლმსაჯულების შესახებ საუბრისას ყურადღება გამახვილდეს არა მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილებაზე, არამედ მის აღსრულებაზე, როგორც პროცესის დამაგვირგვინებელ რგოლზე. აღსრულების დროული და სამართლიანი უზრუნველყოფისთვის კი ძალზედ მნიშვნელოვანია სააღსრულებო სისტემის გამართულობა, რაც პირველ რიგში გამოიხატება სააღსრულებო პროცესის ეფექტურობითა და გამჭვირვალობით. ეფექტიანი სააღსრულებო სისტემა მართლმსაჯულების არსებობის ერთადერთი და უპირობო გარანტიაა.

ნაშრომში განხილულია სააღსრულებო სისტემის დანიშნულება, განვითარება, კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი; სტატია პასუხობს კითხვას, თუ რამდენად შეესაბამება საქართველოში დღეს მოქმედი სისტემა თანამედროვე და საერთაშორისო სტანდარტს.

საკვანძო სიტყვები: აღსრულება, სააღსრულებო სისტემა, აღმასრულებელი.

1. შესავალი

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლში ხსენებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება მოიცავს აღსრულებას, ხოლო სამართლებრივი პროცესი უნდა ფოკუსირდეს არა მხოლოდ სასამართლოზე და გადაწყვეტილების გამოტანაზე, არამედ ეფექტიანი აღსრულების სისტემის განვითარებაზე. უნდა აღინიშნოს, რომ არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ ევროპის მასშტაბითაც, გადაწყვეტილებების აღსრულების მნიშვნელობა სათანადოდ არ იყო შეფასებული, ყურადღება მეტად მახვილდებოდა სასამართლო სისტემის რეფორმაზე

და განვითარებაზე. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, აღსრულების სფეროში საქმიანობის დონე მნიშვნელოვნად შეიცვალა და პროგრესირდა. დღეს ბევრად მეტი ადამიანი დგას სააღსრულებო წარმოების წინაშე. სააღსრულებო სისტემის დანიშნულებიდან და მისი პრაქტიკული გამოყენებიდან გამომდინარე, აქტუალური გახდა აღსრულება და მისი მნიშვნელობა, დაიწყო სფეროს პოპულარიზაცია და განვითარებაზე ზრუნვა.

აღსრულება არის მართლმსაჯულების დამაგვირგვინებელი რგოლი, შესაბამისად ძლიერი აღმასრულებელი ინსტრუმენტის არ-არსებობა აზრს უკარგავს ადვოკატის, მოსამართლის და ზოგადად, მოდავე მხარის აქტიურობას, რომ მიაღწიონ აღსასრულებელი დოკუმენტის შესრულებას. ამასთან, არანაკლებ მნიშვნელოვანია აღსრულების როლი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში. დაუშვებელია კარგი სააღსრულებო სისტემის ეკონომიკური ასპექტების ჯეროვნად შეუფასებლობა. ეკონომიკური ზრდის მიზნით, აუცილებელია მძლავრი და კონკურენტუნარიანი ბიზნეს სექტორის შექმნა, ვადაგადაცილებული გადახდა ან გადაუხდელობა კი საფრთხეს უქმნის როგორც ბიზნესის, ასევე მომხმარებელთა ინტერესებს. ნიშანდობლივია ის ფაქტი, რომ სხვადასხვა ბიზნეს და ეკონომიკური რეიტინგები, როგორებიცაა: მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების რეიტინგი ან მსოფლიო კონკურენციის ინდექსი, სახელმწიფოსთვის რეიტინგში შესაბამისი ნიშნის მინიჭებისას ყოველთვის ითვალისწინებს, თუ რამდენად სწრაფად და ხარისხიანად არის შესაძლებელი სახელმწიფოში დარღვეული უფლების აღდგენა. ქვეყანა, სადაც არ არის ეფექტური სააღსრულებო სისტემა, ინვესტორისთვის არ არის მიმზიდველი, რაც აფერხებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას.

ნაშრომი ემსახურება სააღსრულებო სისტემის ისტორიის და განვითარებების კვლევას და არსებული გამოწვევების წარმოჩენას. ბოლო წლების განმავლობაში, სხვადასხვა საკანონმდებლო ინიციატივებით მოხდა სააღსრულებო სისტემის ცვლილება. დაინერგა კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი, თუმცა არ ჩატარებულა საფუძვლიანი კვლევა ამ ან/და სხვა მოდელის ეფექტურობის შესახებ. სახელმწიფოს არ აქვს სისტემის ანალიზით მიღებული პასუხი, თუ რამდენად გაამართლა შერეული სააღსრულებო სისტემის მოდელმა, პასუხობს თუ არა იგი არსებულ გამოწვევებს, როგორც მოქალაქეების, ასევე სხვადასხვა ტიპის ორგანიზაციებისა და სახელმწიფოს მოთხოვნებს; რა შედეგი მოუტანა სახელმწიფოს და რა მიმართულებით უნდა განვითარდეს აღნიშნული სისტემა. ამავდროულად, ქართული იურიდიული მეცნიერება საკმაოდ დარიბია სააღსრულებო სამართლის კვლევა-ძიების საკითხში. ამ მხრივ განსხვავებული მდგომარეობაა ევროპულ ქვეყნებში, სადაც (ისევე, როგორც სამართლის ბევრ სხვა სფეროში) ნორმატიულ აქტებს სწორედ სამეცნიერო კვლევა-ძიებანი უდევს საფუძვლად.

შედეგად, მნიშვნელოვანია გადაწყდეს როგორი სააღსრულებო სისტემაა საქართველოსთვის განვითარების ამ ეტაპზე ყველაზე ადეკვატური და დროული; როგორი ტიპის ორგანიზაციული მოწყობით მიიღწევა შედეგიანობა, ადამიანის უფლებების კუთხით და სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე.

2. მასალები და მეთოდები

სტატია ეყრდნობა როგორც ძირითად ნორმატიულ აქტებს, ასევე საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსა და სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს შიდა ნორმატიულ აქტებს; სამეცნიერო ლიტერატურასა და სასამართლოს გადაწყვეტილებებს, ასევე ქართულ თუ უცხოენოვან სტატიებსა და ინტერნეტწყაროებიდან მოპოვებულ ცნობებს. შესწავლილ და დამუშავებულ იქნა სააღსრულებო სფეროს ქართველი და უცხოელი ექსპერტების ნაშრომები. სტატიის კვლევის მეთოდოლოგია მოიცავს ზოგად მეცნიერულ მეთოდს (ისტორიული ასპექტების გათვალისწინებით) თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების ერთობლიობას. მოხდა საკვლევის თემის შესახებ მნიშვნელოვანი და საჭირო ლიტერატურის მოძიება, შესწავლა და ანალიზი; სტატიის კვლევის ფარგლებში დამუშავდა ფაქტობრივი მასალა და განხორციელდა კომპლექსური ანალიზი.

3. შედეგების განხილვა

საკვლევი თემის შედეგად:

- გამოირკვა ქართული სამართლის ისტორიაში აღსრულების როლი და მნიშვნელობა;
 - შეფასდა საქართველოს სააღსრულებო სისტემის განვითარება და არსებული მდგომარეობა;
- შესწავლილ იქნა საქართველოში კერძო სააღსრულებო სისტემის ჩამოყალიბება, განვითარება და სამომავლო პერსპექტივები;
- გაანალიზდა რამდენად პასუხებს საქართველოში არსებული მოდელი თანამედროვე გამოწვევებს;
 - კვლევის განხორციელებისას მიღებული შედეგები მიმართულია და უშუალო ასახვას პოუვებს სამართლის მეცნიერებაში, სამეცნიერო წრეებში, სტუდენტებსა და საკითხით დაინტერესებულ პირებში.

აღსანიშნავია, რომ საკვლევი თემის სიახლიდან გამომდინარე, აღნიშნულ საკითხზე საქართველოში სპეციალური სამეცნიერო ლიტერატურა საკმაოდ მწირია. კვლევა

საინტერესო იქნება სამთავრობო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებისათვის, და ასევე, შეიძლება იყოს გამოყენებული სხვა სამეცნიერო ნაშრომებში, რომელიც ხელს შეუწყობს მოცემული კვლევის გარშემო ცოდნის გაღრმავებას, მისი მნიშვნელობისა და შემდგომი მეცნიერული კვლევის ჩატარებას.

აღსრულების, როგორც მართლმსაჯულების ჯაჭვის ბოლო რგოლის გამართული ფუნქციონირება ძალზედ მნიშვნელოვანია. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს სათანადო აღსრულების სისტემის არსებობა. ნაშრომის მიზანია, მოხდეს სააღსრულებო სისტემის შესახებ არსებული ისტორიის, კანონმდებლობის, პროცედურებისა და პრაქტიკის გამოკვლევა, სააღსრულებო სისტემებთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზი. გაირკვეს, როგორი სააღსრულებო სისტემაა საქართველოსთვის განვითარების ამ ეტაპზე ყველაზე ადეკვატური და დროული, რომელი მოდელით მიიღწევა შედეგიანობა ადამიანის უფლებების კუთხით და სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე.

კვლევის ფარგლებში ერთ-ერთი პირველი შეკითხვა რომელიც დაისვა, ეხება ისტორიას, მნიშვნელოვანია საკვლევი საკითხის შესახებ წინარე ისტორიის საფუძვლიანი დამუშავება, რათა შემდგომ მოხდეს საკუთარი მოსაზრების ჩამოყალიბება. ძირითადი კითხვა რომლითაც ვიწყებთ არის ქართული სამართლის ისტორიაში რა სახით გვხვდება დღევანდელი სააღსრულებო სისტემის მსგავსი სტრუქტურა. ვინ, სად, რა სახით ასრულებდა დღევანდელი აღმასრულებლის ფუნქციას? ისტორიული კვლევით ჩვენ გვინტერესებს ფართო ხედვა საკითხზე და არა მხოლოდ კონკრეტული მოვლენები. კვლევის ღირებულებაა სწორედ ის, რომ იგი იძლევა თანამედროვე პრობლემების გადაწყვეტის წარსულში მოძიების შესაძლებლობას, იძლევა წარსულის შესახებ აწმყოში არსებული მონაცემების გადაფასების შესაძლებლობას შერჩეულ ჰიპოთეზებთან, თეორიებთან და განზოგადებებთან მიმართებაში. ნაშრომში გამოკვლეულია სააღსრულებო სისტემის განვითარება და ის მიღწევები, რაც დღეს აქვს სისტემას. გამოკვლეულია საკითხის მოწესრიგება ეროვნულ კანონმდებლობაში.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლეა ის, რომ წარმოჩინდა თუ რა როლი უჭირავს სააღსრულებო სისტემას ქვეყანაში მართლმსაჯულების და ეკონომიური განვითარების კუთხით. კომპლექსურად იქნა შესწავლილი სააღსრულებო სისტემის წარმოშობისა და განვითარების პროცესი. სწორედ დღეს ხდება გამოკვლეული მიმართულებების განვითარება და სისტემის სახეცვლილება. ნაშრომში განხილულია ის გამოწვევები, რაც დგას აღსრულების სისტემის ორგანიზების მოწყობის კუთხით, შეფასდა დღეს არსებული მდგომარეობა, მათ შორის კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი. დასკვნის სახით, დადასტურდა აღმასრულებლის არსებობა ადრეული ხანის საქართველოში, მოხდა აღსრულების კოდექსის პროექტის შესწავლა და შეფასება რეფორმირების პროცესის,

ხაზგასმულია გამართული სააღსრულებო სისტემის მნიშვნელობა და ის, რომ სწორედ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს სათანადო აღსრულების სისტემის არსებობა.

3. 1. ისტორიული მიმოხილვა

3.1.1 გადაწყვეტილებათა აღსრულება ადრეულ ხანაში

საქართველოს სამართლის სისტემის ისტორია საქართველოს სახელმწიფოებრიობის პარალელურად ვითარდებოდა. როგორც ისტორიიდან არის ცნობილი, ქართული სახელმწიფოებრიობა და სამართალი ჩვ.წ.აღ. პირველ ათასწლეულში ყალიბდება. ბუნებრივია, მან საუკუნეების განმავლობაში განვითარების მრავალი საფეხური განვლო და არაერთი ცვლილება განიცადა. ძველ ქართულ სამართალში მრავლად არის ცნობები ადრეული დროის სასამართლოსა და მისი დანიშნულების თაობაზე.

ქართულ სამართალში მოსამართლეობა გამგებლობასა და მართვას ნიშნავდა.² ვინაიდან ფეოდალურ ეპოქაში სასამართლო ხელისუფლება გადაჯაჭვული იყო პოლიტიკურ ხელისუფლებასთან, სასამართლოს ფუნქციებს სხვადასხვა ეპოქებში ირგებდნენ მეფე, დარბაზი, მდივანბეგი, ხვეისთავი და ასე შემდეგ. ვინაიდან არ არსებობდა გასაჩივრების ზემდგომი ინსტანციები, მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება საბოლოო იყო, მაგრამ განსაკუთრებულ შემთხვევებში გამონაკლისის სახით მაინც მეფესთან შეიძლებოდა უსამართლოდ მიჩნეული განაჩენის გასაჩივრება.³ მეფის განაჩენი კი გასაჩივრებას აღარ ექვემდებარებოდა. მას ვერცერთი ფეოდალი ვერ შეეწინააღმდეგებოდა. მეფეს შეეძლო თავისი ინიციატივით გადაესინჯა ნებისმიერი განაჩენი ან შეეჩერებინა მისი აღსრულება.⁴ მაშასადამე, მეფე, როგორც უმაღლესი მმართველი, უმაღლესი მოსამართლის მანტიასაც ატარებდა.

მიღებული გადაწყვეტილებები, რა თქმა უნდა, სისრულეში მოყვანას საჭიროებდა. გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შეუსრულებლობის შემთხვევაში, იყვნენ პირები, რომლებიც ამა თუ იმ გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანას იძულებით ახორციელებდნენ. მაგალითად, საერო შინაარსის სამართლის ძეგლებიდან გრიგოლ ერისთავთერისთავის „დაწერილი შიომღვიმის მონასტრისადმი“ (1246-1248წ.წ.), რომელიც ეხება შიომღვიმის მონასტრის შეუვალობის საკითხს, ნახსენებია, რომ გრიგოლ ქართლის

² იმნაიშვილი, ი. (1949) ქართული ოთხთავის სიმფონია-ლექსიკონი. ა. შანიძის რედაქციით.

³ სურგულაძე, ი. (1952) საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის. I. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი. გვ. 306.

⁴ კეკელია, მ. სასამართლო ორგანიზაცია და პროცესი საქართველოში რუსეთთან შეერთების წინ. ტ.1. გვ.119.

ერისთავს ჰყავს მოურავი, მამასახლისი, ციხისთავი, გზირი, მსახური და სხვა⁵, ძეგლში ასევე მოხსენიებულია მესაბანჯრე - ცხვრის ფარის მოვებისთვის გათვალისწინებული საბანჯაროს გადასახადის ამკრეფი, ხოლო გზირი, ადმინისტრაციული შინაარსის დაბალი მოხელეა - ბრძანების ადგილზე მიმტანი და გამომცხადებელი⁶. ამდენად, ივარაუდება, რომ ამ პერიოდის ადმინისტრაციულ დაყოფებში გვხვდება ისეთი ტიპის მოხელე, რომელიც უზრუნველყოფს დადგენილი გადაწყვეტილებების სისრულეში მოყვანას.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფო-სამართლებრივი ძეგლია ხელმწიფის კარის გარიგება, არავითარი პირდაპირი ცნობები არ მოიძებნება, თუ როდის არის ის შედგენილი. ამის გამორკვევას მისი შინაარსი და მასში აღნიშნული ისტორიული ამბები ეხმარება⁷. კარგად ჩანს, თუ რა უფლება-მოვალეობანი გააჩნდათ სახელმწიფოს სხვადასხვა რანგის მოხელეებს და თუ როგორ უნდა აღესრულებინათ მათზე დაკისრებული საქმეები. მასში გაწერილია სახელმწიფო წყობის მართვა-გამგეობისა და მოხელეთა უფლება-მოვალეობის წესები. ამ ძეგლით ნათელი წარმოდგენა გვექმნება იმდროინდელი საქართველოს კულტურულ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სახელმწიფოებრივ მდგომარეობაზე.

საყურადღებოა ვახტანგ VI დასტურლამალი, რომელიც არის უმნიშვნელოვანესი ისტორიული წიგნი. ის ქართული სახელმწიფოს სამართლის უმთავრეს ძეგლს წარმოადგენს (1707-1709წ.წ.) მასში მოყვანილია სხვადასხვა საკანონმდებლო მასალა. მათ შორის ისეთიც, რომელიც მიზნად ისახავდა ხელისუფალთა და მათდამი დაქვემდებარებულ მოხელეთა წესისა და რიგის დადგენას. აღნიშნული წყაროები იუწყება, რომ მოხელეს, რომელსაც განკარგულებისა და ბრძანების გაცემა შეეძლო, ხელისუფალი და გამგებელი ერქვა, ბრძანების ამსრულებელ მოხელეს კი საქმის მოქმედი, რომელიც შედარებით დაბალი თანამდებობის მცირე მოხელე იყო. საქმის მოქმედს სისრულეში უნდა მოეყვანა ხელისუფალის ყოველგვარი განკარგულება, სამოხელეო მოვალეობის შესრულებისას დადგენილი წესით⁸ უნდა ეხელმძღვანელა. აღნიშნული იძლევა ვარაუდის საშუალებას, რომ ამ დროის საქმის მოქმედნი დღევანდელი აღმასრულებლების მსგავსნი არიან. საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ მათ განსაზღვრული ჰქონდათ წესი, თუ როგორ უნდა ემოქმედათ.

ასევე, უნდა აღინიშნოს მდივანბეგის ინსტიტუტი. მდივანბეგი ანუ მსაჯულთუხუცესი ქართლის სამეფოს უმაღლესი მსაჯული იყო, ვახტანგის სამართლის წიგნის⁹ მიხედვით იგი

⁵ სურგულაძე, ი. (2002) ქართული სამართლის ისტორიის წყაროები გვ.38.

⁶ სურგულაძე, ი. (2002) ქართული სამართლის ისტორიის წყაროები გვ.45.

⁷ თაყაიშვილი, ე. (რედ) (1920) ხელმწიფის კარის გარიგება გამომცემლობა თბილისის უნივერსიტეტი.

⁸ გაბაშვილი, ვ. (1943) დარბაზის რიგის მოხელენი დასტურლამალის მიხედვით ენიშვის მოამბე გვ. 163.

⁹ გაბაშვილი, ვ. (1943) დარბაზის რიგის მოხელენი დასტურლამალის მიხედვით ენიშვის მოამბე გვ. 181.

იყო მოსამართლეთა უფროსი, მთავარი მოსამართლე, რომელსაც სამართლის ქმნა ევალებოდა. მას უნდა გაერჩია ყველა საჩივარი და სარჩიელი¹⁰, აქედანვე ირკვევა, რომ მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაული მას წინასწარ მეფისთვის უნდა ეცნობებინა, რომელიც სამეფოს უზენაესი მსაჯული იყო. მდივანბეგი და სასამართლოს სხვა წევრები საბჭოდ მეფის ბრძანებით სხდებოდნენ, მაგრამ განსაკუთრებული და საგანგებო საქმის განხილვა თავად მეფის კომპეტენციაში შედიოდა. ისტორიული წყაროებიდან ირკვევა, რომ მდივანბეგის კომპეტენციაში შედიოდა როგორც სისხლის სამართლის, ასევე სამოქალაქო საქმეების განხილვა. მდივანბეგის სასამართლოში შედიოდნენ: 1. მდივანბეგი ანუ მსაჯულთუხუცესი, რომელიც ასევე იყო სასამართლო წარმოების მაკონტროლებელიც. ის იყო სამდივანბეგო სასამართლოს თავმჯდომარე; 2. მსაჯულნი ანუ მოსამართლენი; 3. მდივანი, რომელიც ადგენდა ოქმებს და წერდა განაჩენს; 4. იასაულნი, რომელიც ორ კატეგორიად იყოფოდნენ. ერთნი ახდენდნენ გამომძიებელ-გამომკითხველის ფუნქციას, ხოლო მეორე კატეგორიის იასაულებს დამნაშავე უნდა შეეპყროთ და განაჩენი სისრულეში მოეყვანათ. 5. მემათრახენი და 6. მოწმის მამებარნი.¹¹

საინტერესოა იასაულის ინსტიტუტი. იასაული სულხან-საბას განმარტებით ქართულად მანდატურს ნიშნავს¹². იასაული, როგორც ვიწრო აღმასრულებელი ფუნქციის შემსრულებელი, მმართველობის მრავალ უწყებას ემსახურებოდა. დასტურლამალში გვხვდება მრავალი სახის იასაულები იმისდა მიხედვით, თუ რომელ სამსახურს ეწეოდნენ ისინი: დაცვის სამსახურს, სასამართლოს გადაწყვეტილების ან განაჩენის სისრულეში მოყვანის და სხვა. იასაულს ევალებოდა არა მარტო განაჩენ-გადაწყვეტილებათა და ოქმების, არამედ მეფის ან სხვა სათანადო უფლებამოსილ პირთა ცალკეულ ბრძანებათა, განკარგულებათა და ზოგჯერ ზეპირი მითითებების აღსრულებაც. ამრიგად, იასაული ქართულ სამართალსა და სამოხელეო წყობაში ზოგადი ცნებაა და იგი სახელმწიფოს კანონების აღმსრულებელია.

საინტერესოა, თუ როგორი იყო აღსრულების წესი ქართულ ჩვეულებით სამართალში. ტრადიციული ქართული სამართალი რელიგიური პოსტულატებიდან მომდინარეობს. ფეოდალური ხანის საქართველოში საერო და საეკლესიო სამართალი გვერდიგვერდ არსებობდა. ესა თუ ის საკანონმდებლო აქტი შეიცავდა როგორც საერო, ასევე საეკლესიო ხასიათის დადგენილებებს. ჩვეულებითი სამართლის საფუძველზე მოქმედი სასამართლოები მთელ საქართველოში იყო. მას ზნეობით გამორჩეული და სამართლის მცოდნე პირები აღასრულებდნენ. მაგალითად, სვანეთში მათ მოურავები (მორევები)

¹⁰ გაბაშვილი, ვ. (1943) დარბაზის რიგის მოხელენი დასტურლამალის მიხედვით ენიშვის მოამბე გვ. 181.

¹¹ გაბაშვილი, ვ. (1943) დარბაზის რიგის მოხელენი დასტურლამალის მიხედვით ენიშვის მოამბე გვ. 184.

¹² ორბელიანი, სულხან-საბა (1991) ლექსიკონი ქართული. ავტოგრაფიული ნუსხების მიხედვით მოამზადა, გამოკვლევა და განმარტებათა ლექსიკონის საძიებელი დაურთო ი. აბულაძემ.

ერქვათ; ფშავში ფშაურ რჯულით ყოველგვარ საქმეს განიხილავდნენ და გადაწყვეტდნენ თემის მიერ არჩეული ხევისბერები და რჯულის კაცები; ხევსურეთში ასევე რჯულის კაცები; ქართლში იყო ე.წ. ამორჩეული კაცების ინსტიტუტი და სხვა. მსაჯულმედიატორი, ხალხის რწმენით, ღვთის კაცია, რადგან საღვთო საქმეს მშვიდობის და სამართლიანობის დამყარებას ემსახურება. იგი ახორციელებდა მართლმსაჯულებას და თავისივე გამოტანილი გადაწყვეტილება თავადვე მოჰყავდა სისრულეში.¹³ კვლევის შედეგად შეიძლება ითქვას, რომ იქ, სადაც საქმეები ირჩეოდა და ხდებოდა გადაწყვეტილების მიღება, იყვნენ პირები, რომლებიც მიღებული გადაწყვეტილების შესრულების უზრუნველყოფას ახდენდნენ.

3.2.2 გადაწყვეტილებათა აღსრულება საბჭოთა საქართველოში

არანაკლებ მნიშვნელოვანია აღსრულება საბჭოთა სისტემაში, რომელიც 30-იანი წლების საბჭოთა კავშირში და მათ შორის საქართველოში ჩამოყალიბდა. ამ მხრივ საინტერესოა საბჭოთა საქართველოს აღსრულების სისტემა, რომელიც სრული სახით შეიქმნა 1938 წელს მიღებული კანონის „სსრ კავშირის მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლოს წყობილების შესახებ კანონის“¹⁴ შესაბამისად.

საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში განასხვავებდნენ რამდენიმე სტადიას. ესენი იყო: სასამართლოში საქმის აღძვრა, საქმის წინასწარი მომზადება, საქმის განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, საჩივრისა და პროტესტის განხილვა საკასაციო ან ზედამხედველობის წესით ზემდგომ სასამართლოში, საქმის გადასინჯვა ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო და სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულება. ამრიგად, საბჭოთა კანონმდებლობის მიხედვით, სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება სამოქალაქო სამართლის პროცესის დამამთავრებელ სტადიას წარმოადგენდა და მხოლოდ ამ სტადიაში ეძლეოდათ მხარეებს შესაძლებლობა, განეხორციელებინათ სასამართლოს გადაწყვეტილებით მინიჭებული უფლება.

აღსრულებას იცნობდა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიც¹⁵, რომლის თანახმად, დაზარალებულს შეეძლო აღედრა სამოქალაქო სარჩელი ბრალდებულისა და იმ პირის წინააღმდეგ, რომელსაც ეკისრებოდა მატერიალური პასუხისმგებლობა ბრალდებულის მოქმედებისათვის.

¹³ ჟორდანი, გ.ფ. (1911) სახალხო სასამართლოები კარტალინიის გაზ: „ზაკავკაზიე“ #257.

¹⁴ კანონი სსრ კავშირის მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების შესახებ. გამომც. „სახელგამი“. თბ., 1939.

¹⁵ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლი. გამომც. „საბჭოთა საქართველო“ თბ., 1963

საბჭოთა სააღსრულებო სისტემას გააჩნდა სააღსრულებო დოკუმენტის გაცემის წესი. საბჭოთა სასამართლოს აღმასრულებელს გადაწყვეტილება სისრულეში მოჰყავდა სათანადო სააღსრულებო დოკუმენტის საფუძველზე, რომელსაც სასამართლო გასცემდა გადაწყვეტილების, განაჩენისა და დადგენილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ.

სააღსრულებო ფურცლის მიღების შემდგომ აღმასრულებელი იწყებდა საქმის წარმოებას. აღსანიშნავია, რომ დღევანდელ სააღსრულებო წარმოების ეტაპებსა და მაშინდელ განსახორციელებელ ქმედებებს შორის ბევრი საერთოა. საბჭოთა წარსულის გავლენა იგრძნობა თითქმის ყველა სფეროში და მათ შორის სააღსრულებო წარმოებაშიც.

3.2 თანამედროვე სააღსრულებო სისტემა

3.2.1 აღსრულება - სასამართლოსგან დამოუკიდებელი სტრუქტურა

1991 წლის 9 აპრილის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის შემდეგ, 1995 წლის 24 აგვისტოს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო საქართველოს კონსტიტუცია. სწორედ ამ პერიოდიდან იწყება სხვადასხვა ინსტიტუტების და მათ შორის სააღსრულებო სისტემის მნიშვნელოვანი ცვლილება. საქართველოს უმაღლესმა საკანონმდებლო ორგანომ მიიღო საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“. რომელიც აწესრიგებს საერთო სასამართლოების, ადმინისტრაციული ორგანოების, არბიტრაჟის, რესტიტუციისა და კომპენსაციის კომისიისა და მისი კომიტეტის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიერ მიღებული აქტების და ამ კანონით გათვალისწინებული აღსასრულებელი გადაწყვეტილებების აღსრულების წესსა და პირობებს.¹⁶ კანონი ძალაში შევიდა 1999 წლის 15 მაისს.

მანამდე კი, 90-იანი წლების საქართველოში სასამართლო აღმასრულებლები ექვემდებარებოდნენ შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს და განთავსებულნი იყვნენ სასამართლოს შენობაში. აღსრულების სისტემა რეალურად არსებობდა მხოლოდ იმ რაიონულ სასამართლოებში, სადაც წარმოდგენილი იყვნენ სასამართლო აღმასრულებლები. აღნიშნული პირები წარმოადგენდნენ სასამართლო პროცესის გაგრძელებას. არ იკვეთება სტრუქტურული ერთეულის არსებობა, რომელიც ახდენდა აღნიშნული პირების კოორდინირებას, პრაქტიკის ერთგვაროვნებისა და მათ მიერ შესრულებული სამუშაოს ხარისხის კონტროლს. 1999 წელს სასამართლო სისტემიდან სასამართლო აღმასრულებლები გამოცალკევდნენ და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში შეიქმნა სააღსრულებო დეპარტამენტი.

¹⁶ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი I ზოგადი დებულებანი მუხლი 1

სააღსრულებო დეპარტამენტს კონტროლს უწევდა იუსტიციის სამინისტრო და იგი წარმოადგენდა იუსტიციის სამინისტროს სტრუქტურულ ერთეულს. სამსახურს ხელმძღვანელობდა დეპარტამენტის თავმჯდომარე, რომელსაც ჰყავდა ორი მოადგილე. ერთი - აღმოსავლეთ, მეორე კი დასავლეთ საქართველოს კურირებდა. მათ დაქვემდებარებაში იყო სააღსრულებო წარმოების განყოფილება, სადაც ხდებოდა შემოსული განცხადებებისა და პრეტენზიების განხილვა და მათზე შესაბამისი რეაგირება. რაც შეეხება აღმასრულებლებს, ისინი კვლავ სასამართლო აღმასრულებლად იწოდებოდნენ და ერთიანდებოდნენ ტერიტორიული სააღსრულებო ბიუროების მიხედვით. სააღსრულებო ბიუროს ხელმძღვანელობდა ბიუროს უფროსი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავდა და ათავისუფლებდა იუსტიციის მინისტრი სააღსრულებო დეპარტამენტის თავმჯდომარის წარდგინებით.

2000 წელს, საკანონმდებლო ცვლილების თანახმად, სააღსრულებო დეპარტამენტთან ერთად არსებობა დაიწყო და დღემდე ფუნქციონირებს აღსრულების პოლიცია¹⁷.

3.2.2 სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიურო

2008 წელს განხორციელდა სტრუქტურული ცვლილება და ჩამოყალიბდა იუსტიციის სამინისტროს მართველობის სფეროში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი (სსიპ) - აღსრულების ეროვნული ბიურო. ამ ცვლილების საფუძველზე კიდევ უფრო გაიზარდა სისტემის დამოუკიდებლობის ხარისხი.

აღსრულების ეროვნული ბიუროს ძირითად და უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს კანონით გათვალისწინებული აღსასრულებელი აქტების აღსრულების უზრუნველყოფა.¹⁸ სააღსრულებო წარმოებისას ხელმძღვანელობს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით, იუსტიციის მინისტრის შესაბამისი ბრძანებებით და სხვა საკანონმდებლო თუ კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით. აღსრულების ეროვნულ ბიუროს ხელმძღვანელობს თავმჯდომარე. ბიუროს ორგანიზაციული მოწყობა განისაზღვრა საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2008 წლის 30 სექტემბრის №220 ბრძანებით აღსრულების ეროვნული ბიუროს დებულების დამტკიცების თაობაზე.

¹⁷ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №636.

¹⁸ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №220 სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს დებულების დამტკიცების შესახებ, მუხლი 3.

აღსრულების ეროვნული ბიურო სააღსრულებო პროცესის მართვას უზრუნველყოფს ტერიტორიული ორგანოების – სააღსრულებო ბიუროების მეშვეობით. ტერიტორიულ სააღსრულებო ბიუროს ხელმძღვანელობს სააღსრულებო ბიუროს უფროსი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს აღსრულების ეროვნული ბიუროს თავმჯდომარე, საქართველოს იუსტიციის მინისტრთან შეთანხმებით.¹⁹ დღეის მდგომარეობით აღსრულების ეროვნული ბიუროს შემადგენლობაში შედის რვა ტერიტორიული სააღსრულებო ბიურო. ბიუროებისათვის სამოქმედო იურისდიქცია განსაზღვრულია და უფლებამოსილებას ახორციელებენ ტერიტორიული პრინციპის დაცვით.

სააღსრულებო ბიუროები ძირითადად დაკომპლექტებულია აღმასრულებლებით, რომლებიც უშუალოდ ახორციელებენ სააღსრულებო პროცესს. აღმასრულებლის თანამდებობაზე დანიშვნა მოწესრიგებულია საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით „საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში აღსრულების ეროვნულ ბიუროში კონკურსის ჩატარების წესის დამტკიცების თაობაზე“. სააღსრულებო წარმოების განხორციელების მიზნით, ყველა სააღსრულებო ბიუროში დასაქმებულ აღმასრულებელს განსაზღვრული აქვს სამოქმედო ტერიტორია. სააღსრულებო ფურცელი და აღსასრულებელი გადაწყვეტილება წარედგინება აღსრულების ეროვნული ბიუროს ტერიტორიულ ორგანოს მოვალის ან მისი ქონების ადგილსამყოფლის მიხედვით.²⁰ აღსასრულებელი გადაწყვეტილებების აღსრულება ხორციელდება აღსრულების ეროვნული ბიუროს სახელით.

აქვე შევეხები თავად აღსასრულებელ გადაწყვეტილებას. „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრულია აღსრულების ქვემდებარე აქტები, ²¹ რომელიც საკმაოდ ვრცელია, რაც ხაზს უსვამს აღსრულების მნიშვნელობას. აღსრულების ეროვნული ბიურო უზრუნველყოფს არა მხოლოდ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულებას, არამედ ბიუროს წარმოებაში ხვდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის თანახმად, საქართველოსთვის სავალდებულოა, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმეზე უფლებამოსილი ადმინისტრაციული ორგანოს ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, სანოტარო აქტი, გირავნობის მოწმობა და სხვა. შემაჯამებლად რომ ვთქვათ, სააღსრულებო

¹⁹ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი II აღსრულების ორგანოები, მუხლი 5.

²⁰ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი V აღსრულება, მუხლი 25.

²¹ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი I ზოგადი დებულებები, მუხლი 2.

წარმოების მეშვეობით ხდება სათანადო იურისდიქციის მქონე ორგანოთა დადგენილების იძულებით განხორციელება. სააღსრულებო სამართლის უმთავრეს პრინციპებს კი სწრაფი, ეფექტური და რაც მთავარია კანონშესაბამისი აღსრულების განხორციელება წარმოადგენს²².

აღსანიშნავია, რომ ცვლილება განიცადა სააღსრულებო პოლიციის სტრუქტურამაც. დღეს უკვე აღსრულების პოლიციის სამმართველო წარმოადგენს აღსრულების ეროვნული ბიუროს სტრუქტურულ ერთეულს.²³ სამმართველო უშუალოდ ექვემდებარება აღსრულების ეროვნული ბიუროს თავჯდომარეს და ანგარიშვალდებულია მის წინაშე. სააღსრულებო პოლიციის სამმართველოს მიზანია აღმოუჩინოს დახმარება აღმასრულებლებს და დაიცვას ისინი მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან, აგრეთვე უზრუნველყოს აღსრულების პროცესში მონაწილე სხვა პირების უსაფრთხოება, უზრუნველყოს სააღსრულებო მოქმედებების უსაფრთხო პირობებში ჩატარება და სააღსრულებო წარმოების მიმდინარეობისას დაიცვას საზოგადოებრივი წესრიგი.²⁴

აღსრულების პოლიციის სამმართველოს ხელმძღვანელობს სამმართველოს უფროსი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს აღსრულების ეროვნული ბიუროს თავმჯდომარე მინისტრთან შეთანხმებით, ხოლო აღსრულების პოლიციელს თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს აღსრულების ეროვნული ბიუროს თავმჯდომარე. აღსრულების პოლიციელი არის საჯარო მოსამსახურე, მასზე ვრცელდება „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონი და შესაბამისად სარგებლობს სოციალური დაცვით. პოლიციელის სოციალურ დაცვას უზრუნველყოფს სახელმწიფო. სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას აღსრულების პოლიციელი არის ხელისუფლების წარმომადგენელი და სამსახურებრივ მოვალეობასთან დაკავშირებული მისი კანონიერი მოთხოვნის შესრულება სავალდებულოა. მისი მოთხოვნების შეუსრულებლობა და პოლიციელისათვის წინააღმდეგობის გაწევა ისჯება კანონმდებლობით დადგენილი წესით²⁵.

სააღსრულებო პოლიციის სამმართველოს უფროსის და პოლიციელის უფლება-მოვალეობები დარეგულირებულია სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ საქართველოს კანონით; საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - აღსრულების ეროვნული ბიუროს სტრუქტურული ერთეულის - აღსრულების პოლიციის სამმართველოს დებულებით და

²² ქურდაძე შ. ქურდაძე გ. ხუნაშვილი ნ. ჭყონია ზ. (2018) სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი გვ. 29.

²³ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი III¹ აღსრულების პოლიცია.

²⁴ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №923 სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს აღსრულების პოლიციის სამმართველოს დებულების დამტკიცების შესახებ, მუხლი 4.

²⁵ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №923 სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს აღსრულების პოლიციის სამმართველოს დებულების დამტკიცების შესახებ, მუხლი 8.

სხვა ნორმატიული აქტებით. აქვე აღსანიშნავია, რომ აღსრულების პოლიციის სამმართველოს პოლიციელებს ენიჭებათ სპეციალური წოდება, წოდების მინიჭება ხდება თანამდებობრივი მდგომარეობის, ნამსახურობის წლების, კვალიფიკაციისა და სპეციალური მომზადების, აგრეთვე დამსახურების შესაბამისად²⁶.

3.2.3 ელექტრონული მმართველობა სააღსრულებო წარმოებაში

აღსანიშნავია ელექტრონული მმართველობის განვითარების კუთხით აღსრულების სისტემაში გადადგმული ნაბიჯები, მათ შორის სააღსრულებო წარმოების ელექტრონული პროგრამის შექმნა. 2010 წლის 1 იანვრიდან აღსრულების ეროვნულმა ბიურომ სააღსრულებო საქმის წარმოება ელექტრონული პროგრამის მეშვეობით დაიწყო.²⁷ პროგრამა წარმოადგენს ელექტრონულ სააღსრულებო წარმოებას. ეს არის მონაცემთა სისტემატიზებული ერთობლიობა ყველა იმ სააღსრულებო მოქმედების შესახებ, რომელიც ტარდება აღსრულების ეროვნული ბიუროს მიერ. ელექტრონული სააღსრულებო წარმოების პროგრამის მეშვეობით მუშაობამ მნიშვნელოვნად დაზოგა ადამიანური და დროის რესურსი, პროცესი გახდა გამჭვირვალე, ცალკეული სააღსრულებო პროცედურების განხორციელება კი ბევრად მოქნილი და ეფექტური.

განსაკუთრებით საყურადღებოა ის გარემოება, რომ სააღსრულებო წარმოების შესახებ მონაცემები გამოტანილია ვებ-გვერდზე,²⁸ რომლის საშუალებითაც აღსრულებაში მონაწილე მხარეებს შეუძლიათ მყისიერად გაეცნონ დეტალურ ინფორმაციას სააღსრულებო საქმის მიმდინარეობასთან დაკავშირებით, მიიღონ საქმეში არსებული მასალები და თვალი მიადევნონ სააღსრულებო წარმოების მიმდინარეობის პროცესს.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს სააღსრულებო წარმოების პროცესში ელექტრონული აუქციონის დანერგვა. აღსრულების ეროვნული ბიურო საჯარო აუქციონის წესით რეალიზაციიდან 2011 წლის თებერვალში სრულად გადავიდა ელექტრონულ აუქციონზე.²⁹ შეიქმნა მოქნილი და მარტივი სისტემა, მიღწეულ იქნა სრული გამჭვირვალობა, მოხდა გარიგებების რისკების აღმოფხვრა და შეიქმნა კონკურენტუნარიანი გარემო.

²⁶ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №242 საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მომსახურებისთვის სპეციალური წოდების მინიჭების წესისა და პირობების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე, მუხლი 4.

²⁷ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №221 „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე, მუხლი 2.

²⁸ <https://nbof.reestri.gov.ge/> (გადამოწმებულია 01.05.22.).

²⁹ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №21 იძულებითი აუქციონის ჩატარების ფორმების, წესისა და პროცედურების დამტკიცების შესახებ.

2010 წლის 1 იანვრიდან კიდევ ერთ ინოვაციას ჩაეყარა საფუძველი, ამოქმედდა მოვალეთა რეესტრი. რომელიც არის სისტემატიზებული ელექტრონული ერთობლიობა იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა და სხვა ორგანიზაციულ წარმონაქმნთა მონაცემების შესახებ, რომელთა მიმართაც მიმდინარეობს აღსრულება, გარდა სახელმწიფო ხელისუფლების და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და უზრუნველყოფილი მოთხოვნის მოვალისა. პირი მოვალეთა რეესტრში შეიტანება დაუყოვნებლივ მას შემდეგ, რაც მის წინააღმდეგ დაიწყება სააღსრულებო წარმოება.³⁰ მოვალეთა რეესტრი აერთიანებს მოვალეების შესახებ ინფორმაციას და ამავდროულად წარმოადგენს მოვალის სახელზე სამომავლოდ რეგისტრირებული ქონების მოძიების სწრაფ საშუალებას. იგი ითვალისწინებს სახელმწიფო, საბანკო და სხვა დაწესებულებების ვალდებულებას, რომ მათ რეესტრში რეგისტრირებული პირის მიერ ქონების რეგისტრაციისთანავე და ასევე საბანკო დაწესებულების მიერ, რეესტრში რეგისტრირებული პირის მიერ ახალი საბანკო ანგარიშების გახსნისთანავე მიაწოდონ ინფორმაცია საქმის მწარმოებელ აღმასრულებელს. ამასთან აღნიშნულ ქონებაზე გაავრცელონ ყადაღა.³¹ მრავალი ევროპული ქვეყნის მისწრაფებაა ასეთი ტიპის მოვალეთა რეესტრის ჩამოყალიბება.³²

3.2.4 აღმასრულებელთა საერთაშორისო ასოციაციის წევრობა

აღსრულების ეროვნული ბიურო, საერთაშორისო ურთიერთობების განვითარების მიზნით, აქტიურად თანამშრომლობდა სასამართლო (აღმასრულებელთა) მოხელეთა საერთაშორისო ასოციაციასთან, ასოციაციის წევრობის საკითხზე.

სასამართლო (აღმასრულებელთა) მოხელეთა საერთაშორისო ასოციაცია (UIHJ) დაფუძნდა 1952 წელს. ამჟამად მას 88 წევრი ქვეყანა ჰყავს. ის ხელს უწყობს ეროვნული, სამართლებრივი პროცესების და საერთაშორისო შეთანხმებების გაუმჯობესებას. იგი არის გაერთიანებული ერების ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს წევრი. ის არის ევროსაბჭოს მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისიის მუდმივი დამკვირვებელი წევრი.³³ მასში პროფესიონალი და პრაქტიკოსი ექსპერტები მუშაობენ პროცედურულ კანონმდებლობასა და საერთაშორისო შეთანხმებებზე; აღმასრულებელთა პროფესიის გაძლიერებისა და გამრავალფეროვნების მიზნით, ხელს უწყობენ ახალი იდეების, პროექტებისა და ინიციატივების შემუშავებასა და განხორციელებას მსოფლიოში. ასოციაციაში ახალი წევრის მიღებაზე უფლებამოსილ ორგანოს ასოციაციის საერთაშორისო

³⁰ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი IV¹ მოვალეთა რეესტრი, მუხლი 19¹.

³¹ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი IV¹ მოვალეთა რეესტრი, მუხლი 19².

³² შუშკე ვ. (2011) სააღსრულებო სამართალი გვ. 48.

³³ უიტდეჰააგი, ი. (2017) აღსრულების საკითხების მიმოხილვა ევროპაში. გვ. 15.

კონგრესი წარმოადგენს, რომელიც 3 წელიწადში ერთხელ იკრიბება. 2012 წლის 2-4 მაისს, აღსრულების ეროვნულმა ბიურომ სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის ქალაქ კეიპტაუნში გამართულ აღმასრულებელთა საერთაშორისო ასოციაციის კონგრესში მიიღო მონაწილეობა. სწორედ 2012 წელს, 21-ე კონგრესზე გახდა აღსრულების ეროვნული ბიურო ასოციაციის სრულუფლებიანი წევრი, სადაც ორასამდე მონაწილე დელეგატმა ერთხმად დაუჭირა მხარი საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს გაწევრიანებას და ხაზგასმით აღნიშნა ის წარმატებები, რაც უკანასკნელ წლებში გატარებული რეფორმების შედეგად იქნა მიღწეული საქართველოს აღსრულების სისტემაში³⁴.

აღსრულების ეროვნულმა ბიურომ მჭიდრო თანამშრომლობა დაიწყო სხვადასხვა ქვეყნების სააღსრულებო სისტემის წარმომადგენლებთან. შეისწავლა მათი სამუშაო სპეციფიკა და ის სიახლეები, რაც დანერგილია სააღსრულებო საქმიანობის სფეროში.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ 2022 წლის სექტემბერში აღსრულების ეროვნულმა ბიურომ აღმასრულებელთა საერთაშორისო კონფერენციას უმასპინძლა. კონფერენციაში 35-მდე ქვეყნის 150 დელეგატი მონაწილეობდა.³⁵ კონფერენცია ეძღვნებოდა აღსრულების პროცესში ახალ ტექნოლოგიებსა და ციფრული მმართველობის დანერგვის საკითხებს. ღონისძიებას საქართველოს იუსტიციის მინისტრი, აღმასრულებელთა საერთაშორისო კავშირის პრეზიდენტი, მმართველი საბჭოს წევრები და სხვადასხვა ქვეყნის დელეგატები ესწრებოდნენ. მქონდა პატივი კონფერენციის გამომსვლელი ვოფილიყავი და დამსწრეთათვის გამეცნო საქართველოს სააღსრულებო სისტემაში უკვე დანერგილი ელექტრონული სერვისები. სერვისების გაციფრულების და მათი ხელმისაწვდომობის გაზრდის მიმართულებით აღსრულების ეროვნულ ბიუროში არაერთი სიახლეა დანერგილი, მათ შორის, ციფრული არქივი, ელექტრონული საქმისწარმოების პროგრამა, გამარტივებული საქმისწარმოების პლატფორმა და სხვა თანამედროვე ციფრული სერვისები.

3.3. კერძო სააღსრულებო სისტემა

3.3.1 სისტემის დანერგვა

2008 წლიდან იწყება საქართველოში კერძო სააღსრულებო სისტემის დანერგვა. კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტის შემოღება სააღსრულებო სისტემის რეფორმირების ერთ-

³⁴ http://nbe.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=32&info_id=5245 (გადამოწმებულია 01.05.22.).

³⁵ http://nbe.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=32&info_id=8716 (გადამოწმებულია 10.02.23.).

ერთი ნაწილი გახლდათ. საქართველოს პარლამენტმა 2008 წლის 19 დეკემბერს მიიღო „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონის პროექტი, რომელიც კერძო სააღსრულებო საქმიანობის შესაძლებლობას ითვალისწინებს. ამ პროექტის შესაბამისად, კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი 2009 წლის 1 ივლისიდან ამოქმედდა.

ვინაიდან საქართველოს არ ჰქონდა კერძო სააღსრულებო საქმიანობის გამოცდილება, მიზანშეწონილად ჩაითვალა ორივე სისტემის თანაარსებობა და ქვეყანაში დღემდე ფუნქციონირებს როგორც სახელმწიფო აღსრულება, სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს სახით, ასევე კერძო აღსრულება, დამოუკიდებელი კერძო აღმასრულებლების სახით.

აღსანიშნავია, რომ კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტის საფუძველზე დაინერგა ჯანსაღი კონკურენცია სააღსრულებო საქმიანობის სფეროში; საზოგადოებას მიეცა ალტერნატიული აღსრულების არჩევის საშუალება, გაიზარდა სასამართლო გადაწყვეტილებების ეფექტიანი აღსრულების ხელმისაწვდომობა.

3.3.2 კერძო აღმასრულებელი

კერძო აღმასრულებელი არის ფიზიკური პირი, რომელიც საჯარო უფლებამოსილებას – სააღსრულებო საქმიანობას ახორციელებს აღსრულების ეროვნული ბიუროს მიერ გაცემული სააღსრულებო საქმიანობის ლიცენზიის საფუძველზე საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. მას უფლება აქვს, სამუშაოზე აიყვანოს და სამუშაოდან გაათავისუფლოს მუშაკი საქართველოს შრომის კანონმდებლობის შესაბამისად და განკარგოს სააღსრულებო საქმიანობის განხორციელებისათვის მიღებული საზღაური.³⁶

სააღსრულებო საქმიანობის ლიცენზიას შესაბამისი წესით გასცემს აღსრულების ეროვნული ბიურო. ლიცენზიის მისაღებად ფიზიკური პირი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ ძირითად მოთხოვნებს: არის ქმედუნარიანი საქართველოს მოქალაქე, აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება, ჩაბარებული აქვს აღმასრულებლის საკვალიფიკაციო გამოცდა ან მოსამართლის საკვალიფიკაციო გამოცდა საერთო ან სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის სპეციალობით. ასევე მას უნდა ჰქონდეს სათანადო წესით აღჭურვილი სამუშაო ადგილი³⁷, სამსახურებრივი ბეჭედი, ბანკში საანგარიშსწორებო ანგარიში და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა.³⁸ სააღსრულებო საქმიანობის დაწყების მომენტი პირდაპირ

³⁶ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი III² კერძო აღმასრულებელი მუხლი 14⁶.

³⁷ იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №116 კერძო აღმასრულებლის სამუშაო ადგილის მოწყობის წესის დამტკიცების თაობაზე.

³⁸ იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №118 კერძო აღმასრულებლის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ოდენობისა და პირობების დადგენის შესახებ.

კავშირშია კერძო აღმასრულებლის რეგისტრაციასთან კერძო აღმასრულებელთა რეესტრში, რომელსაც ახორციელებს აღსრულების ეროვნული ბიურო.

„სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, კერძო აღმასრულებელი აღსრულებას ახორციელებს კრედიტორის მიმართვისა და მასთან დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე. სააღსრულებო საქმიანობად ასევე მიიჩნევა, დაინტერესებული პირებისათვის იურიდიული კონსულტაციის გაწევა აღსრულების საკითხებთან დაკავშირებით.

„სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრულია კერძო აღმასრულებლის კომპეტენცია და შეზღუდვები. კერძოდ: კერძო აღმასრულებლის მიერ აღსრულება ხორციელდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ აღსრულების მხარეები არიან ფიზიკური პირები ან/და კერძო სამართლის იურიდიული პირები და თუ სააღსრულებო დოკუმენტის მიხედვით წარმოდგენილი აღსასრულებელი ფულადი მოთხოვნა არ აღემატება 500 000 ლარს³⁹.

სააღსრულებო წარმოების ეტაპზე სააუქციონო მომსახურების მიღების მიზნით, კერძო აღმასრულებელმა უნდა მიმართოს აღსრულების ეროვნულ ბიუროს. მას არ აქვს უფლებამოსილება თავად წარმართოს იძულებითი საჯარო აუქციონი. კანონის თანახმად, იგი ახორციელებს აუქციონის მოსამზადებელ პროცედურებს, მიმართავს აღსრულების ეროვნულ ბიუროს სააუქციონო მომსახურების გაწევის შესახებ განაცხადით, წარუდგენს მას სააუქციონო დოკუმენტაციას და იხდის სააუქციონო მომსახურებისათვის დადგენილ საფასურს. კერძო აღმასრულებელი პასუხისმგებელია წარდგენილი სააუქციონო დოკუმენტაციის ფაქტობრივი მონაცემების სისწორეზე. აღსრულების ეროვნული ბიურო პასუხისმგებელია მხოლოდ აუქციონის ჩატარების დღეს განხორციელებული, ქონების რეალიზაციასთან დაკავშირებული პროცედურის კანონთან შესაბამისობისთვის. ყველა სხვა მოსამზადებელ თუ აუქციონის შემდგომ მოქმედებას ახორციელებს კერძო აღმასრულებელი საკუთარი პასუხისმგებლობით.⁴⁰

კერძო აღმასრულებელს შეუძლია მიმართოს აღსრულების ეროვნულ ბიუროს და მიიღოს სხვადასხვა მომსახურება. მაგალითად: მის წარმოებაში არსებულ საქმესთან დაკავშირებით მოახდინოს საჯარო შეტყობინების აღსრულების ეროვნული ბიუროს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნება; მოითხოვოს, სააღსრულებო წარმოების ფარგლებში, სააღსრულებო პოლიციის დახმარება. კერძო აღმასრულებელი სააღსრულებო საქმიანობას ახორციელებს

³⁹ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი III² კერძო აღმასრულებელი მუხლი 14⁷.

⁴⁰ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი III² კერძო აღმასრულებელი მუხლი 14⁷.

დამოუკიდებლად და შესაბამისად, შეიძლება დადგეს მისი უსაფრთხოების და მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფის რისკი. კანონი აძლევს მას უფლებას, საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელების დროს, საჭიროების შემთხვევაში დაიხმაროს აღსრულების პოლიცია.⁴¹

კერძო აღმასრულებლისთვის ყველა მომსახურება, რომელსაც იღებს აღსრულების ეროვნული ბიუროსგან, მათ შორის სავალდებულოდ მისაღები მომსახურება, როგორც არის სააუქციონო მომსახურება, არის ფასიანი და იგი ვალდებულია გადაიხადოს კანონით დაწესებული საფასური.⁴² ასევე, განსაზღვრულია კერძო აღმასრულებლის მიერ საქმის წარმოების პირობები და წესი, იგი ვალდებულია საქმე აწარმოოს სააღსრულებო საქმისწარმოების ელექტრონული პროგრამის მეშვეობით და გადაიხადოს საფასური პროგრამით სარგებლობისათვის.⁴³

რაც შეეხება, კერძო აღმასრულებლის პასუხისმგებლობას, იგი პასუხისმგებელია სააღსრულებო წარმოების მხარეების წინაშე მის მიერ მიყენებული ზიანისათვის⁴⁴. კერძო აღმასრულებლის საქმიანობაზე მონიტორინგს ახორციელებს იუსტიციის სამინისტროს გენერალური ინსპექცია.⁴⁵ პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველია „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი მოთხოვნების მნიშვნელოვნად ან სისტემატურად დარღვევა, რაც არსებით ზიანს აყენებს კერძო ან საჯარო ინტერესებს, ამასთან, კერძო აღმასრულებლისათვის შეუთავსებელი საქმიანობის განხორციელება. პასუხისმგებლობის ზომის სახით შეიძლება გამოყენებული იქნეს გაფრთხილება ან სააღსრულებო წარმოების ლიცენზიის გაუქმება. დადგენილია აგრეთვე დაკისრების ხანდაზმულობის ვადა და იგი შეადგენს 3 წელს დარღვევის ჩადენის დღიდან.

მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს კერძო აღმასრულებლის საქმიანობის საზღაური. საზღაურის ოდენობა და გადახდის წესი განისაზღვრება მხარესთან დადებული ხელშეკრულებით. კრედიტორის მიერ გადახდილი ან გადასახდელი საზღაურის გადახდა ეკისრება მოვალეს და იგი ამოიღება აღსასრულებელ მოთხოვნასთან ერთად. არ შეიძლება მოვალეს დაეკისროს

⁴¹ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი III² კერძო აღმასრულებელი მუხლი 14¹⁸.

⁴² საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №144 „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული საფასურების ოდენობისა და გადახდის, აგრეთვე მართველისა და ზედამხედველის ფუნქციების შესრულებისათვის საზღაურის განსაზღვრის წესის დამტკიცების თაობაზე მუხლი 4.

⁴³ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება № 88 კერძო აღმასრულებლების მიერ სააღსრულებო საქმისწარმოების განხორციელების პირობებისა და ფორმის განსაზღვრის შესახებ.

⁴⁴ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი III² კერძო აღმასრულებელი მუხლი 14¹⁶.

⁴⁵ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №140 კერძო აღმასრულებლის საქმიანობის მონიტორინგისა და კერძო აღმასრულებლისათვის პასუხისმგებლობის დაკისრების წესის დამტკიცების თაობაზე.

საზღაურის გადახდა დადგენილი აღსრულების საფასურის ზღვრულ ოდენობაზე მეტი ოდენობით.⁴⁶

3.3.4 შედარებითი ანალიზი და რეკომენდაციები

სააღსრულებო სისტემის მნიშვნელობაზე ცივილიზებულ სამყაროში საერთო თანხმობაა, თუმცა სისტემის განვითარების ტენდენცია ერთგვაროვანი არ არის. ყველა სახელმწიფოში არსებობს მეტ-ნაკლებად განსხვავებული ინტერესები და სამართლებრივი ტრადიციები, რაც საბოლოო ჯამში, განაპირობებს აღსრულების მოდელის სხვადასხვა ფორმითა და შინაარსით არსებობას.

ბევრ ევროპულ ქვეყანაში მოქმედებს კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი. ზოგადად კი, უკანასკნელი წლების განმავლობაში აღინიშნება ლიბერალურ სტატუსზე გადასვლის ტენდენცია. ქვეყნების უმრავლესობაში სააღსრულებო სისტემა წარმოადგენს სამართლებრივი ისტორიის ნაწილს. მაგალითად, ნიდერლანდებში, ბელგიასა და საფრანგეთში საუკუნოვანი ისტორია აქვს კერძო, თვითდასაქმებული აღმასრულებლების სისტემას. შვეიცარიას, ლუქსემბურს, ინგლისს, შოტლანდიას, უელსსა და ჩრდილოეთ ირლანდიას, აგრეთვე გააჩნიათ ლიბერალური სტატუსი. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ევროკავშირის ზოგი წევრი სახელმწიფო სერიოზულად ეკიდება საჯარო მოხელის სტატუსის კერძო სტატუსად შეცვლას. საჯარო აღმასრულებლის პრაქტიკა დანერგილია გერმანიაში, ესპანეთსა და იტალიაში.

კვლევის შედეგად, მსოფლიო მასშტაბით არსებულ სისტემებს შორის, შესაძლებელია სამი დომინანტი ფორმის გამოყოფა. ესაა სასამართლოს დაქვემდებარებული სააღსრულებო საქმიანობა; საჯარო სამსახურზე დაფუძნებული აღსრულება, ასეთის შემთხვევაში სამინისტროს დაქვემდებარებული საჯარო მოხელეები ეწევიან სააღსრულებო საქმიანობას და დამოუკიდებლად მოქმედი, თვითდასაქმებული ე.წ კერძო აღმასრულებლები,⁴⁷ ასევე, არის ქვეყნები, სადაც შერეული სისტემაა. ერთის მხრივ, აღმასრულებლები არიან საჯარო მოხელეები და ამავე დროს არსებობს კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი.

მიუხედავად საჯარო თუ კერძო მოწყობისა, მნიშვნელოვანია განსაზღვრული იყოს აღმასრულებლის სტატუსი. სახელმწიფოებმა თავად უნდა განსაზღვრონ აღმასრულებლების პროფესიონალური სტატუსი. აღსრულების შესახებ ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია აღმასრულებელს განმარტავს, როგორც პროფესიონალს, რომელიც

⁴⁶ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ თავი VIII აღსრულების საფასური და ხარჯები მუხლი 38.

⁴⁷ ევროპის აღსრულების ატლასი. სამოქალაქო აღსრულება ევროკავშირში. შედარებითი მიმოხილვა. 2021წ. <https://www.enforcementatlas.eu/wp-content/uploads/2021/03/EU-Enforcement-Atlas-Comparative-Report.pdf> გვ. 13. (გადამოწმებული 20.05.2022.)

ჩართულია აღსრულებაში, „აღმასრულებელი ნიშნავს პირს, რომელსაც სახელმწიფოს მიერ მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება განახორციელოს აღსრულების პროცესი, იმისდა მიუხედავად, ეს პირი სახელმწიფოს მიერ არის დაქირავებული თუ არა“⁴⁸, საყურადღებოა, რომ აღმასრულებელი არის პირი, რომელიც იძულებით ღონისძიებებს ახორციელებს. სააღსრულებო წარმოების დროს ხდება პირის უფლებებში ჩარევა, სააღსრულებო პროცესი წარმოუდგენელია იძულების გარეშე. ასეთი მექანიზმების გამოყენება კი საჭიროებს დეტალურ მოწესრიგებას კანონის დონეზე. მხოლოდ სახელმწიფოა უფლებამოსილი მოქალაქეთა დავებში წესრიგი აღადგინოს და დაიცვას იძულების გზით.⁴⁹

საქართველოში 2009 წელს, ევროპულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შეიქმნა კერძო აღმასრულებელის ინსტიტუტი. ჩამოყალიბდა ეგრეთ წოდებული შერეული სააღსრულებო სისტემა. ვინაიდან საქართველოს არ ჰქონდა კერძო სააღსრულებო საქმიანობის გამოცდილება, მიზანშეწონილად ჩაითვალა ორივე სისტემის თანაარსებობა და ქვეყანაში დღემდე ფუნქციონირებს როგორც სახელმწიფო აღსრულება, სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს სახით, ასევე კერძო აღსრულება, დამოუკიდებელი კერძო აღმასრულებლების სახით.

საქართველოში აღსრულების სისტემის განვითარების ანალიზი ცხადყოფს, რომ არ არსებობს ხედვა და გრძელვადიანი პოლიტიკა სააღსრულებო სისტემის განვითარების კუთხით. შეიქმნა კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტი, რომლის საფუძველზე დაინერგა ჯანსაღი კონკურენცია სააღსრულებო საქმიანობის სფეროში; საზოგადოებას მიეცა ალტერნატიული აღსრულების არჩევის საშუალება, გაიზარდა სასამართლო გადაწყვეტილებების ეფექტიანი აღსრულების ხელმისაწვდომობა. იმ დროისთვის გაცხადებული პოლიტიკით უნდა მომხდარიყო ამ ინსტიტუტის გაძლიერება და ქვეყანა ეტაპობრივად სრულად უნდა გადასულიყო კერძო სააღსრულებო სისტემაზე, ხოლო მოგვიანებით ეს მიდგომა რადიკალურად შეიცვალა დანერგვის დღიდან დღემდე, როგორც საკანონმდებლო კუთხით, ასევე ტექნიკური თვალსაზრისით. კერძო აღმასრულებლის ინსტიტუტის განსავითარებლად მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ განხორციელებულა, არამედ სხვადასხვა საკანონმდებლო ცვლილებებით მოხდა ამ ინსტიტუტის დაკნინება, ამავდროულად კი, სახელმწიფო სააღსრულებო სისტემის განვითარებაზე საკმაოდ დიდი რესურსი დაიხარჯა.

⁴⁸ აღსრულების შესახებ ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია (2003); 17 მინისტრთა კომიტეტის წევრი სახელმწიფოებისათვის (მიღებულ მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2003 წლის 9 სექტემბერს, მინისტრთა მოადგილეების 851-ე შეხვედრაზე)

⁴⁹ შუშკე ვ. (2011) სააღსრულებო სამართალი გვ. 39.

დღის წესრიგში კვლავ დადგა სააღსრულებო სისტემის ხელახალი რეფორმირების აუცილებლობა. საქართველოს პარლამენტში ინიცირებულია აღსრულების ახალი კოდექსი⁵⁰. ახალი კოდექსი აწესრიგებს აღსასრულებელი დოკუმენტების აღსრულების, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - საქართველოს აღმასრულებელთა პალატის მოწყობისა და ფუნქციონირების წესს, აღმასრულებელთა სტატუსს და საქმიანობის წესს, აგრეთვე აღსრულების ეროვნული ბიუროს მიერ მომსახურების გაწევის წესსა და პირობებს.⁵¹

აღნიშნული ცვლილებით თვისობრივად იცვლება აღსრულების სისტემა. მთავარი სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ უქმდება დღეს მოქმედი ეგრეთ წოდებული შერეული სისტემა და იქმნება აღმასრულებელთა პალატა, რომელიც იქნება აღმასრულებელთა წევრობაზე დაფუძნებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. პროექტის მიხედვით აღმასრულებელთა პალატის წესდებას მიიღებს აღმასრულებელთა პალატის საერთო კრება. აღმასრულებელთა პალატის საქმიანობაზე სამართლებრივ, საფინანსო-ეკონომიკურ და სხვა სახის ზედამხედველობას კი განახორციელებს აღსრულების ეროვნული ბიურო. კანონპროექტი ითვალისწინებს იმას, რომ ყველა აღმასრულებელი აღმასრულებლად დანიშნვისთანავე უნდა გახდეს აღმასრულებელთა პალატის წევრი, ხოლო წევრობა შეუწყდება აღმასრულებლის თანამდებობიდან გათავისუფლებისთანავე. კანონში შეტანილი ცვლილების თანახმად აღმასრულებელს თანამდებობაზე დანიშნავს იუსტიციის მინისტრი, რომელიც იმავდროულად განსაზღვრავს აღმასრულებლის სამოქმედო ტერიტორიას. კოდექსი იქვე განმარტავს, თუ რა კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს აღმასრულებლად დანიშნული პირი.

მნიშვნელოვანი სიახლე იქნება ისიც, რომ პალატასთან ერთად რჩება აღსრულების ეროვნული ბიურო, რომელიც იტოვებს საკმაოდ დიდ უფლებამოსილებას. მათ შორის: განახორციელოს აღმასრულებელთა საქმიანობაზე მუდმივი დისციპლინური, ეკონომიკური და სამართლებრივი ზედამხედველობა; აღმასრულებელთა პალატას/აღმასრულებელს, შესაბამისი საფასურის სანაცვლოდ მიაწოდოს ყველა ის მომსახურება, რომელიც აუცილებელია სააღსრულებო საქმიანობის შეუფერხებლად განსახორციელებლად.⁵² მათ შორისაა სააუქციონო მომსახურება და სხვა.

⁵⁰ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269887> (გადამოწმებულია 10.02.23.).

⁵¹ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269887> აღსრულების კოდექსი, მუხლი 1 (გადამოწმებული 06.04.2023.)

⁵² <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269887> აღსრულების კოდექსის პროექტი მუხლი 62 (გადამოწმებული 06.04.2023.).

განსაკუთრებულად აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ აღსრულების ეროვნული ბიურო იტოვებს უფლებამოსილებას აღასრულოს გარკვეული კატეგორიის საქმეები. კერძოდ, აღსრულების ეროვნულ ბიუროში დასაქმებული პირის -ინსპექტორის მეშვეობით ახორციელებს სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკის ან მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის საწინააღმდეგოდ წარმოებული საქმეების და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად საიდუმლოების გრიფის მქონე საქმეების აღსრულებას, ასევე განკარგავს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით განსაზღვრული გირაოს და განრიდების ფარგლებში არსებულ თანხას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.⁵³ ამასთან. აღსრულების ეროვნული ბიუროს სტრუქტურული ერთეულის აღსრულების პოლიციის დეპარტამენტის პოლიციელის მეშვეობით აღასრულოს უძრავი ქონების შემძენის განცხადების საფუძველზე და სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე სხვისი მფლობელობიდან ან/და სარგებლობიდან უძრავი ქონების გამოთხოვის შესახებ საქმეები, მშენებლობის შეჩერების, უნებართვო დემონტაჟის შეჩერების, საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევით აშენებული შენობა-ნაგებობის მთლიანად ან ნაწილობრივ დემონტაჟის და მშენებარე შენობა-ნაგებობის მშენებლობის მთლიანად ან ნაწილობრივ შეჩერების და დემონტაჟის შესახებ სააღსრულებო საქმეები.⁵⁴

საქართველოს კანონის პროექტზე „აღსრულების კოდექსი“-ს განმარტებითი ბარათის თანახმად, მოძველებული კანონმდებლობა და ეგრეთ წოდებული შერეული სისტემის არაეფექტიანობა დასახელდა ახალი კოდექსის შემუშავების ძირითად მიზეზად. მოქმედი კანონი მოძველებულია და ვერ პასუხობს თანამედროვე გამოწვევებს. აღსრულების სფეროში არ არსებობს ერთიანი სისტემატიზებული სამართლებრივი დოკუმენტი, კანონში არასრულად არის ასახული სააღსრულებო წარმოებაში მონაწილე პირთა უფლება-მოვალეობები. გარდა ამისა არსებობს სააღსრულებო წარმოებასთან დაკავშირებული მრავალი პრაქტიკული ხასიათის პრობლემა, ხოლო კანონში წლების მანძილზე შეტანილი ცვლილებების სიმრავლის გამო გართულებულია კანონისა და მისი შინაარსის აღქმადობა, კანონმა დაკარგა ფორმა და სტრუქტურა რაც ართულებს მის გამოყენებას.⁵⁵ ვკითხულობთ განმარტებით ბარათში.

ასევე, ორგანიზაციული მოწყობის არაეფექტიანობა დასახელდა ახალი კოდექსის შემუშავების მიზეზად. არსებული სისტემის მიხედვით, აღსრულების ქვემდებარე აქტების აღსრულების კომპეტენცია, როგორც სახელმწიფო ორგანოს - იუსტიციის სამინისტროს

⁵³ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269887> აღსრულების კოდექსის პროექტი მუხლი 62 (გადამოწმებული 06.04.2023.)

⁵⁴ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269887> აღსრულების კოდექსის პროექტი მუხლი 3 (გადამოწმებული 06.04.2023.)

⁵⁵ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269856> (გადამოწმებული 06.04.2023.)

მმართველობის სფეროში მოქმედ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს აღსრულების ეროვნულ ბიუროს, ისე კერძო აღმასრულებლებს გააჩნიათ⁵⁶.

ამდენად, აღსრულების კოდექსის პროექტის შექმნის მთავარი მიზეზი გახდა აღსრულების სფეროში ერთიანი, სისტემატიზებული სამართლებრივი დოკუმენტის კოდექსის და ეგრეთ წოდებული შერეული სისტემის გამთლიანების აუცილებლობა. აქვე უნდა ითქვას, რომ კანონპროექტით როგორც აღვნიშნეთ აღსრულების ეროვნულ ბიუროს კვლავ რჩება გარკვეული კატეგორიის საქმეების აღსრულება, ამდენად კვლავ აქტუალურია ეგრეთ წოდებული შერეული სისტემის პრობლემა, მოცემული კანონპროექტი არ წარმოადგენს აღნიშნული საკითხის სრულად გადაწყვეტას. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩვენს მიერ გამოკვლეულ სისტემებს შორის არსად არ გვხვდება მსგავსი სახის მოწყობა.

4. დასკვნა და რეკომენდაციები

სამართლიანი სასამართლოს განმტკიცება აუცილებელია ეფექტიანი სააღსრულებო სისტემით. უნდა ითქვას, რომ ნაკლები ყურადღება ეთმობა საქართველოს სააღსრულებო სისტემის ისტორიას და ძირითადი აქცენტი არსებულ რეალობაზე კეთდება. არსებული წყაროების შესწავლამ წარმოაჩინა ამ სფეროში არსებული მონაცემების სიმრავლე. ჩვენამდე მოღწეული წყაროები ირწმუნება, რომ საქართველოში ოდითგანვე არსებული სასამართლო წყობილების და სამოსამართლო წარმოების პარალელურად არსებობდნენ გადაწყვეტილებათა შემსრულებელი პირები. მართალია მათი ფუნქცია-მოვალეობები ისტორიულ წყაროებში დაწვრილებით არ იძებნება, მაგრამ არსებული მონაცემების შესწავლით უდავოა, დღეს აღმასრულებლად წოდებული ფუნქციის მატარებელი პირების არსებობა. კვლევის დაწყებისას ვთვლიდით, რომ საკითხზე საკმაოდ მწირი იყო ლიტერატურა და რთული იქნებოდა შესაბამისი მასალების იდენტიფიცირება, ისტორიული წყაროების შესწავლით თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მნიშვნელოვანია საკითხის კიდევ უფრო მეტად სიღრმისეულად გამოკვლევა. ჩვენი კვლევა შეიძლება იყოს გამოყენებული სხვა სამეცნიერო ნაშრომებში, რომელიც ხელს შეუწყობს მოცემული საკითხის გარშემო ცოდნის გაღრმავებას.

30-იანი წლების საბჭოთა კავშირში და მათ შორის, საქართველოში, ჩამოყალიბებული საბჭოთა სისტემის ფარგლებში სააღსრულებო სისტემამ ნაკლები განვითარება ჰპოვა. რეალურად სისტემის განვითარება მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან იწყება, როდესაც სასამართლო სისტემიდან სასამართლო აღმასრულებლები გამოცალკევდნენ და იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში გადავიდნენ. საქართველოში სოციალისტური

⁵⁶ <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269856> (გადამოწმებული 06.04.2023.)

წარსულიდან მემკვიდრეობით მიღებული სააღსრულებო სისტემა ვეღარ აკმაყოფილებდა არსებულ მოთხოვნებს. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ ქვეყანაში დაიწყო საკანონმდებლო და მართლმსაჯულების სისტემების რეფორმირება, მათ შორის, განხორციელდა სააღსრულებო სისტემის შეცვლა. საქართველოს სწრაფვამ ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის კუთხით, საჭირო გახადა არსებული კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია ევროპულ კანონმდებლობასთან. თუმცა, ჯერ კიდევ საბოლოოდ არ არის ჩამოყალიბებული ისეთი სააღსრულებო სისტემა, რომელიც შესაბამისობაში იქნება დადგენილ საერთაშორისო სტანდარტებთან და უპასუხებს არსებულ გამოწვევებს.

საქართველოს პარლამენტში ინიცირებულია აღსრულების ახალი კოდექსი. რომლის თანახმადაც იცვლება დღეს არსებული მოდელი. კერძოდ, აღსრულების მოქმედი ეგრეთ წოდებული შერეული სისტემა, რომლის მიხედვით, აღსრულებას ახორციელებს როგორც სახელმწიფო ორგანო - იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი - აღსრულების ეროვნულ ბიურო, ისე კერძო აღმასრულებლები, ერთიანდება და ყალიბდება ერთიანი სისტემა სახელით - საქართველოს აღმასრულებელი. ჩვენი მოსაზრებით ეს არის წინ გადადგმული ნაბიჯი. სააღსრულებო სისტემის ამდაგვარი ფორმირება ხელს შეუწყობს საქართველოში სააღსრულებო საქმიანობა გახდეს მეტად მოქნილი და ევროპულ სტანდარტებთან უფრო დაახლოებული. ახალი კოდექსის მიღების პარალელურად საჭიროა დაიგეგმოს სისტემის რეფორმირების პროცესი და ეს პროცესი წარიმართოს გამჭვირვალედ. მოხდეს საკითხზე არსებული სამეცნიერო კვლევების გამოყენება, ვიცით რომ ევროპულ ქვეყნებში ნორმატიულ აქტებს სწორედ სამეცნიერო კვლევა-ძიებანი უდევს საფუძვლად. ასევე უნდა მოხდეს პროცესში საზოგადოებრივი ინტერესებისა და საჭიროებების გათვალისწინება; დაინერგოს ადამიანის უფლებების, მათი სოციალური დაცვის თანამედროვე, დასავლეთის ქვეყნებში უკვე აპრობირებული მეთოდები.

სააღსრულებო პრაქტიკის ანალიზმა ცხადყო, რომ ინტერესი ამ სფეროს მიმართ ყოველწლიურად იმატებს. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, აღსრულების სფეროში საქმიანობის დონე მნიშვნელოვნად შეიცვალა. ახლა უკვე ბევრად მეტ ადამიანს უწევს აღსრულების სფეროსთან შეხება. ვალი თანამედროვე საზოგადოების თანმდევნი ფაქტორი გახდა. შესაბამისად, დავალიანების იძულებითი ამოღების საჭიროება საკმაოდ ხშირია. საქართველო ნელ-ნელა ამკვიდრებს თანამედროვე მმართველობის სტანდარტებს. მნიშვნელოვანია, ქვეყანაში არსებობდეს და სახელმწიფომ უზრუნველყოს სათანადო აღსრულების სისტემის არსებობა, რადგან გამართული სააღსრულებო სისტემა მართლმსაჯულების არსებობის ერთადერთი და უპირობო გარანტიაა.

ბიბლიოგრაფია

1. გაბაშვილი, ვ. (1943) დარბაზის რიგის მოხელენი დასტურლამალის მიხედვით ენიშვის მოამბე.
2. თაყაიშვილი, ე. (რედ) (1920) ხელმწიფის კარის გარიგება გამომცემლობა თბილისის უნივერსიტეტი.
3. იმნაიშვილი, ი. (1949) ქართული ოთხთავის სიმფონია-ლექსიკონი. ა. შანიძის რედაქციით.
4. კეკელია, მ. სასამართლო ორგანიზაცია და პროცესი საქართველოში რუსეთთან შეერთების წინ.
5. ორბელიანი, სულხან-საბა (1991) ლექსიკონი ქართული. ავტოგრაფიული ნუსხების მიხედვით მოამზადა, გამოკვლევა და განმარტებათა ლექსიკის საძიებელი დაურთო ი. აბულაძემ.
6. ჟორდანიას, გ.გ. (1911) სახალხო სასამართლოები კარტალინიის გაზ: „ზაკავკაზი“ #257.
7. სურგულაძე, ი. (1952) საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის. I. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი.
8. სურგულაძე, ი. (2002) ქართული სამართლის ისტორიის წყაროები.
9. უიტდეკააგი, ი. (ლ017) აღსრულების საკითხების მიმოხილვა ევროპაში.
10. ქურდაძე შ. ქურდაძე გ. ხუნაშვილი ნ. ჭყონია ზ. (2018) სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი.
11. შუშკე ვ. (2011) სააღსრულებო სამართალი.
12. აღსრულების შესახებ ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია (2003); 17 მინისტრთა კომიტეტის წევრი სახელმწიფოებისათვის (მიღებულ მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2003 წლის 9 სექტემბერს, მინისტრთა მოადგილეების 851-ე შეხვედრაზე)

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“
2. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი № 636
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი გამომც. „საბჭოთა საქართველო“ თბილისი 1963.
4. კანონი სსრ კავშირის მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების შესახებ. გამომც. „სახელგამი“. თბილისი 1939.
5. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №220 სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს დებულების დამტკიცების შესახებ.
6. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №923 სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროს აღსრულების პოლიციის სამმართველოს დებულების დამტკიცების შესახებ.
7. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №221 „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე.
8. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №21 იძულებითი აუქციონის ჩატარების ფორმების, წესისა და პროცედურების დამტკიცების შესახებ.
9. იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №116 კერძო აღმასრულებლის სამუშაო ადგილის მოწყობის წესის დამტკიცების თაობაზე.

10. იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №118 კერძო აღმასრულებლის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ოდენობისა და პირობების დადგენის შესახებ.
11. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №242 საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მომსახურებისთვის სპეციალური წოდების მინიჭების წესისა და პირობების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე
12. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №144 „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული საფასურების ოდენობისა და გადახდის, აგრეთვე მართველისა და ზედამხედველის ფუნქციების შესრულებისათვის საზღაურის განსაზღვრის წესის დამტკიცების თაობაზე.
13. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება № 88 კერძო აღმასრულებლების მიერ სააღსრულებო საქმისწარმოების განხორციელების პირობებისა და ფორმის განსაზღვრის შესახებ.
14. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №140 კერძო აღმასრულებლის საქმიანობის მონიტორინგისა და კერძო აღმასრულებლისათვის პასუხისმგებლობის დაკისრების წესის დამტკიცების თაობაზე

სასამართლო პრაქტიკა:

1. ადამიანი უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1997 წლის 19 მარტის გადაწყვეტილება (საქმე No.18357/91).

ინტერნეტ რესურსი:

1. <https://nbof.reestri.gov.ge/>
2. http://nbe.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=32&info_id=5245
3. <https://parliament.ge/legislation/find-legislation>
4. <https://www.enforcementatlas.eu/wp-content/uploads/2021/03/EU-Enforcement-Atlas-Comparative-Report.pdf>
5. <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269856>
6. <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/269887>